

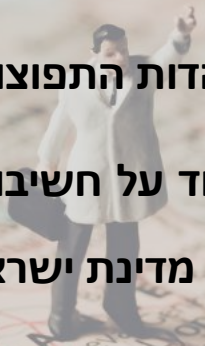

אגף תכנים, תוכניות,
הכשרה והשתלמויות

אחים רחוקים ומדינת ישראל

אחים רחוקים ומדינת ישראל

במערך זה נבחן מהי מערכת היחסים הרצויה בין מדינת ישראל ליהדות התפוצות?
כמו כן, נבחן את הקשר בין מדינת ישראל ליהודי התפוצות ונעמוד על חשיבותו למדינת
ישראל וליהדות התפוצות. נכיר תכניות המבטאות את הזיקה שבין מדינת ישראל ואזרחיה
לקהילות יהודיות ברחבי העולם.

[מידע למורה/מנחה](#)

אחים רחוקים ומדינת ישראל

פתיח:

- נחלק את הכיתה ל-4 קבוצות:
- כל קבוצה תקבל כרטיסיית דילמה ותתבקש להציג היבטים אפשריים שונים של ההתייחסות לדילמה בהתאם להוראות בכרטיסיה.
- כל קבוצה תציג במליאה את הדילמה שקיבלה.

אחים רחוקים ומדינת ישראל

שאלות לדיון במליאה:

- מה היו השיקולים בעד ונגד המפגש עם קרובי המשפחה הרחוקים?
- מה החסמים שעמדו בפני הנערים והנערות? כיצד אפשר להתגבר על חסמים אלה?
- מה יכולים הנער או הנערה להפיק ממפגש כזה? מה יפיקו ממנו קרובי המשפחה?
- מהם הנושאים אשר עשויים לעלות במפגש כזה בין בני נוער יהודים ממקומות שונים בעולם?
- מה הקשר בין מפגשים אלה לבין הקשר בין ישראל לבין יהדות התפוצות?
- האם הקשר עם התפוצות היה חלק מהשיקולים שהפעילו בני הנוער בשאלת הקשר עם בני משפחותיהם? הסבירו.

אחים רחוקים ומדינת ישראל

אופציה נוספת לפתיח:

המורה יקרין את הסרטון "אחים רחוקים: מדינת ישראל והתפוצות" ויצגו כנער משנת

1948 אשר פוגש נער משנת 2022.

- מה מטרתו של הנער היהודי-אמריקני בביקור בישראל? מה הייחוד מבחינתו בביקור זה לעומת טיול בכל מקום אחר בעולם?
- מה הציפייה שמעלה הנער הישראלי?
- את מי באה לשרת העלייה לישראל מבחינת הנער הישראלי? מה מטרתה?
- מה בסיס הקשר בין יהודי העולם למדינת ישראל על פי עמדת הנער הישראלי מה בסיס הקשר בין יהודי העולם למדינת ישראל מבחינת הנער שהגיע מארצות הברית?
- לטיעונים של מי התחברתם יותר? מדוע?
- האם הפערים שמוצגים בסרטון אופייניים לקשר בין מדינת ישראל ליהדות התפוצות כיום? הסבירו.

אחים רחוקים ומדינת ישראל

גוף הפעילות:

חלוקה לקבוצות:

כל קבוצה תקבל את מקורות מתוך כתבי בן גוריון ומתוך מגילת העצמאות העוסקים ביחסי ישראל-התפוצות וידון בהם לאור שאלות הבאות:

- מהי עמדתו של בן גוריון בנושא הזיקה בין ישראל לתפוצות?
- לאור המקורות, מהו תפקידה של המדינה? מהו התפקיד של יהדות התפוצות?
- בחרו היגד או שניים שמעורר בכם עניין מיוחד או מבטא את עמדתכם ביחס לסוגיית הקשר עם יהדות התפוצות. הסבירו מדוע בחרתם כך.
- מה אפשר ללמוד מיחסו של ראש הממשלה הראשון ליהודי התפוצות?

אחים רחוקים ומדינת ישראל

אופציה נוספת לגוף הפעילות:

צפייה באחד או בשניים מתוך שלושת הסרטונים הבאים:

- "זה המסע שלי": המסע של אלן - הסרטון עוסק בחוויה של אלן, צעירה יהודיה מארצות הברית המתנדבת בחווה אקולוגית באזור מודיעין במסגרת תכנית מסע של הסוכנות היהודית
- סרטון הזמנה לישראלים להיות שליחים בקמפוסים אוניברסיטאיים ברחבי העולם - במטרה לפעול לחיזוק הקשר בין ישראל לקהילות יהודיות בתפוצות של "היחידה – שליחות חינוכית ציונית" שהינה שיתוף פעולה ארוך שנים בין הסוכנות היהודית וההסתדרות הציונית העולמית.
- סרטון תדמית של ארגון נפש בנפש - הפועל להפיח חיים בעלייה לישראל מארה"ב, קנדה ובריטניה.

אחים רחוקים ומדינת ישראל

שאלות לדיון בעקבות הסרטונים:

- מהו סוג הקשר בין ישראל לתפוצות המוצג בכל אחד מהסרטונים?
- באיזה פרויקט הייתם משקיעים לו הייתם תורם אמריקאי? כיצד לדעתכם תורם הפרויקט ליהדות התפוצות עצמה?
- באיזה פרויקט הייתם משקיעים לו הייתם שר האוצר? כיצד לדעתכם תורם הפרויקט למדינת ישראל?
- באיזה פרויקט הייתם מעוניינים להשתתף בעצמכם?
- מה ההבדל בין גישתו של בן גוריון לבין המסרים שייצגו הצעירים המשתתפים בתכניות?
- האם הקשר בין ישראל ליהדות העולם כיום טוב יותר או טוב פחות לדעתכם? הסבירו.

אחים רחוקים ומדינת ישראל

סיכום הפעילות:

סוגיית הקשר עם יהדות התפוצות היא שאלת יסוד בחברה ובפוליטיקה הישראלית ותמשיך להעסיק אותה עוד שנים רבות. רצוי לזכור כי קשר זה הינו אחד מאבני היסוד של מדינת ישראל מבחינת חזונה.

הקשר בין יהודים חיים במרחבים שונים ובצורות התארגנות מגוונות הינו אחד מסודות כוחה וקיומה של מדינת ישראל וחלק ממטרותיה המוצהרות .

כיצד באה לידי ביטוי פסקה זו בתקופה האחרונה? חשבו על מקרים אקטואליים.

ברטיסיות דילמה והנחיות

אח של אימך חי באנגליה כבר 40 שנה, פגשת אותו ואת אשתו לפני המון שנים, בחגיגת בר המצווה שלך. עכשיו מודיעה לך אמך כי בנו, בן ה-15 מגיע לארץ במסגרת פרויקט תגלית" והוריו החליטו שכדאי שהוא יישאר שבוע נוסף בארץ ויבלה איתך, אבל אתה תכננת חופשה באילת עם החברים בקיץ.

- הציגו את הדיאלוג בין הנער לאימו על הביקור הצפוי. מה יהיו טיעוניה של האם כדי לשכנע הבן לוותר על חופשה עם חברים לטובת בילוי עם בן דוד? מה יהיו טיעוניה של הבן?

ברטיסיות דילמה והנחיות

לכבוד בת המצווה של אחותך, אימך החליטה לארגן טיול שורשים למרוקו עם כל המשפחה כולל הדודים שלך מצרפת ומקנדה- אותם את כלל לא מכירה. טיול למרוקו עם אחותך זה עוד נסבל, אבל להיות תקועה שבועיים עם בני דודים שאת לא מכירה – זה באמת קצת יותר מדי.

- הציגו את הדיאלוג בין הנערה לאימה על הטיול המדובר. כיצד תשכנע הנערה את אימה לוותר על טיול ארוך עם משפחה לא מוכרת? מה יהיו טיעוניה של האם?

כרטיסיות דילמה והנחיות

במסגרת עבודת השורשים שאח"כ כותב, התברר שחלק ממשפחתך הגיעה אחרי השואה לשווייץ וכי יש לך קרובי משפחה החיים שם. אביך מתעקש שתיצור קשר עם בן הדוד בדרגה שנייה שלך ותספר לו קצת על ישראל. אתה באמת לא מבין למה בוער לו שתתקשר עם מישהו שאתה לא מכיר וחי בשווייץ ושאין סיכוי שיהיה לכם על מה לדבר.

- הציגו את הדיאלוג בין הנער לאביו. כיצד יציג האב את חשיבות הקשר? מה יהיו טיעוניו של הבן?

ברטיסיות דילמה והנחיות

סבתך מבקשת ממך לבוא איתה לטיול של שבועיים בברלין. נשמע מפתה ביותר, אלא שהביקור יהיה אצל בת הדודה של הסבתא ועומד לכלול בעיקר מפגשים עם בני משפחה החיים בגרמניה ובצרפת שסבתך מעוניינת לראות ושאותם לא פגשת מעולם.

- הציגו את הדיאלוג בין הנערה לסבתה. מה יהיו טיעוניה של הסבתא לטובת היכרות עם בני משפחה לא מוכרים? מה תענה הנערה?

ברטיס משימה קבוצתית

- הציגו בפני חבריכם לקבוצה את הציפייה שלכם מהצד האחר (לפי המקור
- שקיבלתם).
- עיינו בדברי בן גוריון ובאמנה שנחתמה בעבר בין ישראל ליהודי צפון אמריקה
- א. אילו תפיסות מוצגות בדברים? מה מופיע בהם? מה אינו מופיע בהם?
- ב. האם אתם מסכימים עם הדברים הכתובים בשני המסמכים?
- ג. האם הם עונים על הציפיות שעלו במקורות שקראתם?
- הציעו סעיף אחד חדש ועדכני לאמנה עכשווית בינינו לבין יהדות התפוצות.
- התכוננו להסביר את מסקנותיכם בפני המליאה.

מידע למורה:

יהדות התפוצות - יהודים החיים ברחבי העולם, חלקם שייכים לקהילות דתיות או לארגונים יהודים וציוניים וחלקם אינם מגדירים את עצמם כשייכים לקבוצות אלה. הקשר למדינת ישראל הוא חלק מהזהות היהודית של חברי קהילות יהודיות רבות בעולם.

ניתן להציג את מפת פיזור היהודים בעולם ולהמחיש לתלמידים היכן מתגוררת יהדות התפוצות. במסגרת זו יוצאים שליחים מטעם ארגונים שונים למשימות חינוך והוראה. בעשור האחרון נוסדו תכניות שונות ומגוונות, שלא היו קיימות בעבר, שמטרתן חיזוק הזהות היהודית והידוק הקשר בין הזהות היהודית לחיבור למדינת ישראל. עוד לפני הקמת המדינה עסקו הוגים ציונים רבים, והבולט שבהם הוא אשר גינצבורג (אחד העם) בקשר שבין היישוב היהודי המתגבש בארץ ישראל לבין הקהילות היהודיות בעולם. עם הקמת המדינה עמדה שאלה זו בבסיס דיונים ומחלוקות בקרב הנהגת המדינה. הדעות נחלקו בשעתו בין גישת 'שלילת הגולה', הרואה בקיום בגלות את מקור צרותיו ותלאותיו של העם היהודי, לבין הגישה המכילה הרואה בקהילות היהודיות בעולם בסיס לקיום בר קיימא של מדינת ישראל. בפועל, לכל אורך שנות קיומה של מדינת ישראל היוותה תמיכת יהדות התפוצות, ובראשם, יהדות ארצות הברית, בסיס איתן להתבססותה ושגשוגה של מדינת ישראל.

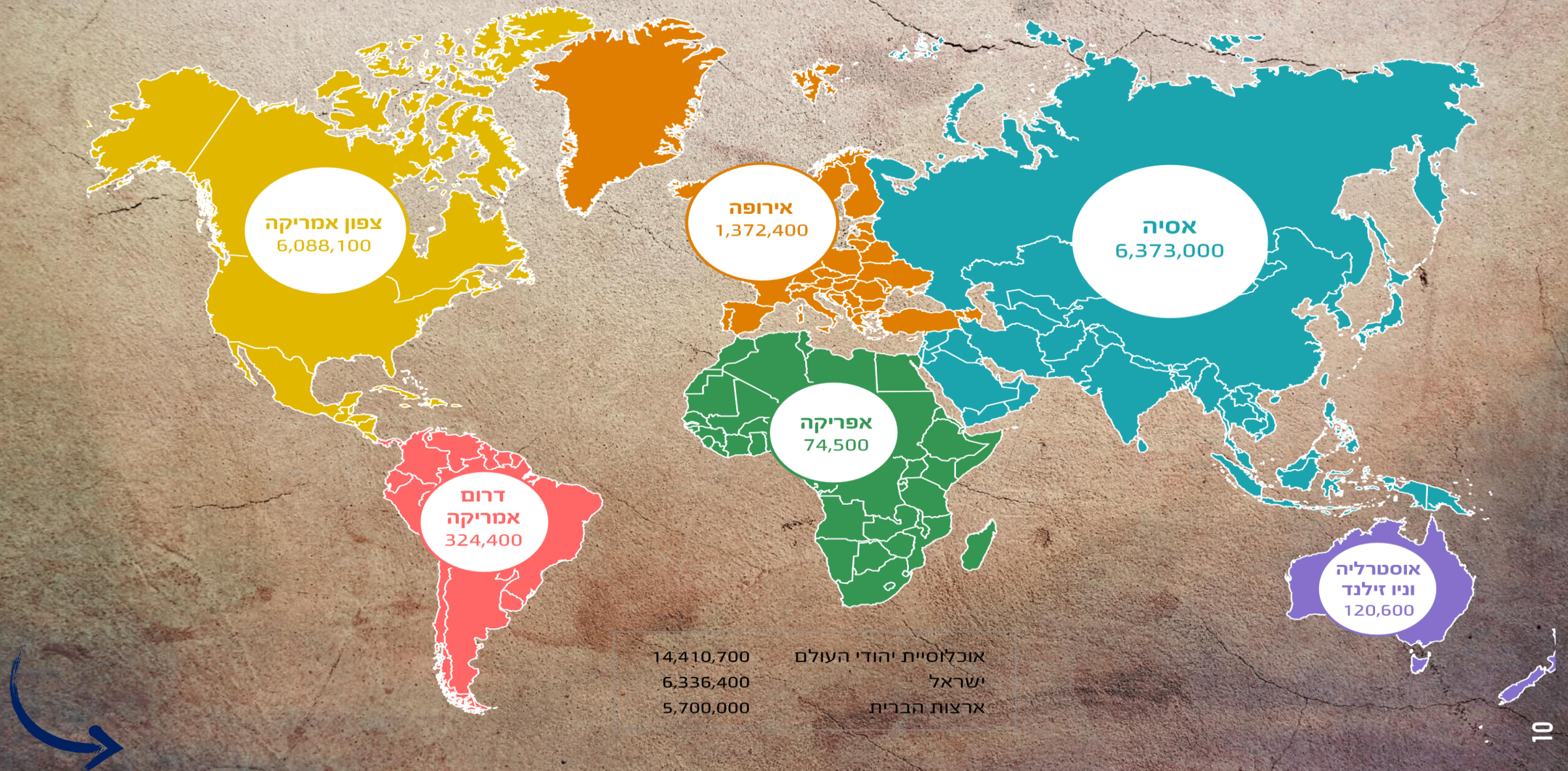
מידע למורה:

דוגמאות לביטויי תמיכה של יהדות התפוצות במדינת ישראל:

- "ועד החירום של ציוני אמריקה", הוקם בשנת 1944 ועסק בפעילות פוליטית בקרב הממשל האמריקני וקידם סיוע לפליטי השואה ואת התמיכה האמריקאית בהקמת מדינת ישראל.
- ארגון הג'וינט, ארגון סיוע עולמי שהוקם על ידי יהודי ארצות הברית ב-1914 היה שותף מרכזי במאמצי עלייתם של 440,000 עולים חדשים, רבים מהם פליטי שואה, ובקליטתם בארץ. הארגון השקיע השקעה מיוחדת גם בסיוע לעלייה של יהודי צפון אפריקה ותימן ולקליטתם בשנות החמישים והשישים וכן בעלייתם וקליטתם של יהודי אתיופיה משנות השמונים והלאה .
- ארגון הדסה, ארגון סיוע ציוני שהוקם על ידי נשים מובילות בקהילה היהודית האמריקנית, פועל מאז 1913 לקידום הבריאות, החינוך והרווחה בישראל. הארגון הקים בישראל בתי חולים מהמתקדמים בעולם, כמו כן הקים הארגון מוסדות חינוך ותומך בפעילות ילדים ונוער. מ-1983 פועל ארגון הדסה בקרב קהילות יהודיות בעולם כולו ומגייס תקציבים ומתנדבים לטובת מטרות ציוניות וישראליות.

מפת פיזור היהודים בעולם

ציטוטים מדברי בן גוריון:

- הזיקה בין מדינת ישראל ליהודי העולם איננה רק או בעיקר "זיקת צרכים ותועלת", אלא בראש ובראשונה "זיקת ייעוד וגורל". (דוד בן גוריון, ישראל והתפוצה, בתוך נצח ישראל, עמ' 522)
- קיימת זיקת-גומלין חיונית בין קיום המדינה ועתידה ובין קיום היהדות העולמית ועתידה. (דוד בן גוריון, ישראל בעמים, בתוך נצח ישראל, עמ' 99)
- רק בשיתופו המכסימלי של העם היהודי כולו נעמוד בפני הסכנות האופפות אותנו מסביב ונכשיר את המדינה לשיבת-השבות. (דוד בן גוריון, חזון ודרך, כרך רביעי, עמ' 602)
- תלוי עתיד המדינה, עצם קיומה, ביטחונה ושלומה, וביתר שאת, מילוי ייעודה ההיסטורי – ביהדות העולמית. (דוד בן גוריון, ישראל והתפוצה, בתוך נצח ישראל, עמ' 812)
- מדינת ישראל "זקפה קומתו של האדם היהודי באשר הוא" והעניקה לכל יהודי בתפוצות, החי במדינה חופשית, את האפשרות הבטוחה לחזור למולדתו ההיסטורית – אם רק ירצה (דוד בן גוריון, ישראל והתפוצה, בתוך נצח ישראל, עמ' 812)

ציטוטים מדברי בן גוריון:

- להגביר בקרב הדור הצעיר בישראל את הזיקה ליהודי העולם באמצעות היכרות עם חיי היהודים שם כשם שיש הכרח שהיהודים בתפוצה יגבירו זיקתם לישראל וללשון העברית. "מדינת ישראל לא תתקיים בלי העם, והעם היהודי לא יתקיים בלי המדינה". (דוד בן גוריון, חזון ודרך, כרך חמישי, עמ' 80–18)
- קיבוץ-גלויות זהו טעם קיומה של מדינת ישראל ... זהו פשר הזיקה העמוקה של המדינה לעם ישראל כולו... ומבחנה העליון של מדינת ישראל, ושל איש ישראל ושל דורנו אנו, הוא קודם כול מבחן הנאמנות לקיבוץ-גלויות.. איני סבור שהמדינה כשהיא לבדה מסוגלת להרים המשא שההיסטוריה הטילה על דורנו. בלי מאמץ עליון של האומה כולה, אשר בראשה תעמוד מדינת ישראל, לא נוכל למשימת דורנו. (דוד בן גוריון, חזון ודרך, כרך שלישי, עמ' 20–32)
- "המדינה תשמש מכשיר ואמצעי להגשמת הציונות: לא סיפוק צרכי הישוב הנמצא בתוכה בשעת הקמתה, אלא מקלט וכלי-קיבול להמוני ישראל שבגולה. למדינה הזאת תהיה תעודה היסטורית – לשמש מנוף לקיבוץ-גלויות, ורק תעודה זו תכשיר את זכות קיומה". (דוד בן גוריון, ישראל בעמים, בתוך נצח ישראל, עמ' 99)

מגילת העצמאות:

"אנו קוראים אל העם היהודי בכל התפוצות להתלכד סביב הישוב בעליה ובבנין ולעמוד לימינו במערכה הגדולה על הגשמת שאיפת הדורות לגאולת ישראל."

שאלות:

- מהי עמדתו של בן גוריון בנושא הזיקה בין ישראל לתפוצות?
- לאור המקורות, מהו תפקידה של המדינה? מהו התפקיד של יהדות התפוצות?
- בחרו היגד או שניים שמעורר בכם עניין מיוחד או מבטא את עמדתכם ביחס לסוגיית הקשר עם יהדות התפוצות.
- מה אפשר ללמוד מיחסו של ראש הממשלה הראשון ליהודי התפוצות?

רקע היסטורי - יחסי ישראל – תפוצות / ד"ר אבי פיקאר

מטרת התנועה הציונית, אחד הגורמים שעמדו מאחורי הקמתה של מדינת ישראל, הייתה להביא לעליית יהודים מהתפוצות לארץ ישראל. הקמת מדינת ישראל שינתה את מעמדם של יהודי העולם, מחד גיסא עתה הייתה ליהודים מדינה שאליה יכלו להגיע בכל עת שרצו בכך. לעיתים קרובות הייתה הסיבה לעלייה מצוקה שנוצרה במקומות מושבם של היהודים ברחבי העולם אך במקרים רבים אחרים הייתה העלייה פועל יוצא של מימוש רגשות כמיהה ושאיפה להגשמת חזון לאומי-יהודי. מאידך גיסא רבים מיהודי העולם, גם אלה שבחרו שלא לעלות לארץ, ראו במדינת ישראל בסיס להזדהות וליצירת תחושת שותפות בין יהודים מכל רחבי העולם. חלק מתחושת הזדהות זו באה לידי ביטוי בפעילות ציבורית ותרבותית למען ישראל וכן בגיוס תרומות לתמיכה במדינה הצעירה.

בשני העשורים הראשונים של המדינה העלייה לישראל הורכבה בעיקר מפליטי השואה ומעולים שהגיעו מארצות המזרח התיכון, צפון אפריקה ומזרח אירופה (ללא ברית המועצות). רק לאחר מלחמת ששת הימים גברה העלייה מארצות הרווחה של מערב אירופה וארצות הברית. העלייה מברית המועצות עוכבה במשך ארבעים שנה, ורק בשנות התשעים היא התאפשרה.

אם כן, מרבית העולים הגיעו מארצות שבהן היה מצב קשה יותר מאשר בישראל, אך מרבית התרומות, בדרך הטבע, הגיעו מארצות שבהן המצב הכלכלי היה טוב יותר מאשר בישראל. כ-80% מכספי התרומות הגיעו במהלך השנים מיהדות ארצות הברית, התפוצה היהודית הגדולה ביותר והעשירה ביותר.

רקע היסטורי - יחסי ישראל – תפוצות / ד"ר אבי פיקאר

בשנותיה הראשונות של מדינת ישראל, כמעט כל אזרחיה היו עולים או בני עולים. מכיוון שכך, כמעט לכולם היה קשר משפחתי עם יהודים בתפוצות. עם השנים, כאשר חלק ניכר מהישראלים היו כבר דור שלישי ורביעי בארץ, הקשר הרגשי והקרבה הפיזית בין יהודי ישראל ליהודי התפוצות הלך ונחלש. העובדה שמרבית היהודים שחיו בארצות שבהן הם סבלו מתנאים קשים – עזבו) אם לישראל ואם למדינות המערב), הפך את היותה של ישראל מקלט ליהודים נרדפים לעניין מרכזי פחות. עם זאת גם אזרחי ישראל וגם חלקים נרחבים מיהודי התפוצות מייחסים חשיבות רבה לקשר זה. תרומות רבות המסייעות לשפע תחומים בישראל (רווחה, התיישבות, חינוך) מגיעות מיהודי התפוצות. כוחם הפוליטי של יהודים בארצות שונות, בעיקר בארצות הברית, משמש משענת מדינית רבת-חשיבות לישראל. בשנים האחרונות החלה מדינת ישראל לתמוך בפעילות מסוימת בקרב הדור הצעיר של יהודי התפוצות באמצעות תמיכה בתוכנית 'תגלית' ובתוכניות דומות לה. כמו כן, הוקם משרד ממשלתי לענייני תפוצות העוסק במאבק באנטישמיות ובייחוד בשמירת הקשר עם הקהילות היהודיות ברחבי התפוצות באמצעות הסוכנות היהודית ושגרירויות ברחבי העולם במטרה לחזק את הזהות היהודית בתפוצות ואת הקשר בין יהודי התפוצות למדינת ישראל.

